

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

* BEZINNING

door *Paul van Geest*

De auteur is hoogleraar kerkgeschiedenis aan Tilburg University, bijzonder hoogleraar Augustijnse studies aan de Vrije Universiteit Amsterdam en voorzitter van de redactie van *Christen Democratische Verkenningen*.

De geheime richtlijnen die de Florentijn Niccolò Macchiavelli in de jaren 1513-1515 voor vorst Lorenzo II de' Medici over leiderschap schreef, lijken er geen twijfel over te laten bestaan: voor wie de Gulden Regel, 'Wat gij niet wilt dat u geschiedt, doe dat ook een ander niet', als moreel grondprincipe huldigt, lijken macht en moraal elkaar uit te sluiten. Deze richtlijnen van Macchiavelli werden in 1532, nota bene met goedkeuring van Medici-paus Clemens VII, voor het eerst gedrukt, onder de titel *Il principe*. Leiders vonden en vinden het boek leerzaam en afschrikwekkend tegelijk. Het mooie van het boek is evenwel dat leiders nu er wel iets van hun eigen drijfveren in herkennen, al zullen zij dit macchiavelliaans ontkennen. In *Il principe* wordt namelijk geopperd dat de vorst niet vriendelijk, edelmoedig en deugdzaam hoeft te zijn; hij hoeft het alleen maar te *lijken* om het volk aan zijn zij te houden. Want het volk ziet slechts het uiterlijk van de vorst; wie hij werkelijk is weten alleen zijn ministers.

Macchiavelli schreef dat een leider bij de stichting van zijn nieuwe staat de familie van zijn voorganger en andere tegenstrevers toch vooral dient te elimineren – want wie gedooft dat een ander machtig wordt, zal zelf te gronde gaan. Daarom is de krijgskunst van groot belang. Door militaire discipline worden ook de noodzakelijke wetten gehandhaafd. Niet verwonderlijk is dan dat Macchiavelli hier niet de prudente generaal Scipio Africanus, maar Cesare Borgia ten voorbeeld stelt. Deze zoon van paus Alexander VI toonde zich meedogenloos in het elimineren van adellijke families in de door hem veroverde steden, en deinsde er ook niet voor terug zijn opponenten in de Romeinse curie om te brengen. Hij bleek de reeds vleesgeworden *principe*, de heerser.

Over het geslacht Borgia, Cesare inclusief, heeft de geschiedenis een vernietigend oordeel geveld. Maar toch. Waar Cesare groots en meeslepend was in het belichamen van macchiavelliaanse principes, praktiseren wij ze bewust of onbewust en met inachtneming van het vijfde gebod, 'Eer uw vader en uw moeder', soms in het klein. Macchiavelli houdt de mensheid al eeuwen een spiegel voor. Soms werd hij zelfs uitgegeven in de hoop dat leiders van de weeromstuit toch ontvankelijk werden voor de Gulden Regel.